

N:o 5.

Ank. till Riksd. kansli den 16 april 1898 kl. 12 midd.

*Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2 i
anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t
med begäran om förslag till förändring i fråga om hus-
hållningssällskapens organisation m. m.*

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 197, har herr G. Paulson föreslagit: »att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till allmän förordning med närmare bestämmelser för hushållningssällskapens organisation, särskildt innefattande stadgande i fråga om en likartad och rättvis röstgrund för besluts fattande i sällskapens alla ekonomiska angelägenheter».

Motionären grundar denna sin framställning på det förhållande, att under det man af landtbruksstyrelsens berättelse för år 1895 finner, huru- som de 26 olika hushållningssällskapen nämnda år haft till sitt förfo- gande ett inkomstbelopp af sammanlagdt 1,660,778 kronor 33 öre, hvaraf ledamotsafgifterna endast uppgå till kronor 19,990: 61 och statsanslag för vissa bestämda ändamål mot särskild redovisning till kronor 274,276: 38, men sällskapens andelar af bränvinsförsäljningsmedlen till kronor 1,000,635: 79, hvilket sistnämnda belopp ovilkorligen måste betraktas såsom af staten anvisadt åt hushållningssällskapen, så finnas inga tillräckligt noggranna

föreskrifter för kontroll från det allmännas sida deröfver, att rätten att använda dessa medel ej missbrukas, »och att, framför allt vid beslutens fattande, sådana former iakttagas, att besluten äro verkliga uttryck af icke blott den tillfälliga majoritetens, utan hela ortens åsigt». Vidare erinrar motionären, att, ehuru de på grund af Kongl. Maj:ts skrifvelse till landtbruksakademien af den 16 maj 1848 för hvarje hushållningssällskap antagna och fastställda reglementen väl formelt torde efterlefas, det blott erfordras röstpluralitet för att ett viktigt och i betraktande af sällskapets tillgångar stort anslag skall beviljas, hvadan ofta händer, att sällskapets medlemmar från en viss ort eller till och med från en stad talrikt tillstädeskomma för att vid rösturnan till sin fördel genomdrifva ett beslut som helt och hållet ogillas af flertalet jordbrukare inom sällskapets område». Motionären finner sålunda det nu använda röstsättet, synnerligast i anslagsfrågor, ingalunda rättvist och tillfredsställande, och har, utan att med bestämdhet vilja angifva den beräkningsgrund för röstningen, som skulle vara den rigtiga, påpekat, att en sådan grund torde kunna finnas genom utseende vid per capita-omröstning af ombud socknevis eller inom de under sällskapen subordinerande gillen eller kontrakt, hvilka ombuds antal gjordes beroende antingen af fastighetstaxeringsvärdet eller den odlade jordens areal eller folkmängden. Slutligen anför motionären:

»Då nu emellertid hushållningssällskapen disponera öfver så betydande belopp af allmänna medel, som ofvan anförts, och då i hushållningssällskapens stadgar saknas garantier för att dessa medel på ett tillfredsställande sätt handhafvas och användas, så torde det vara statens pligt att stadga mera nöjaktiga bestämmelser rörande sällskapens hela organisation.»

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskott har i anledning af denna motion till en början erinrat, hurusom åtgärder från statens sida i syfte att bestämma vissa grunder för hushållningssällskapens organisation vidtogos redan genom ett kongl. cirkulär af den 7 september 1813. Detta cirkulär upphäfdes sedermera genom Kongl. Maj:ts skrifvelse till landtbruksakademien af den 16 maj 1848, hvilken innehölle följande bestämmelser, som ännu vore gällande:

»1:o. Föremål för länshushållningssällskaps verksamhet är i allmänhet allt sådant, som, inom området af eget län samt utom gränserna af embetsmäns och allmänna myn-

digheters befattning, kan befordra landtbruks- och dermed förbundne näringars gagn och förkofran, genom upplysning, efterdömen, uppmuntringar och belöningar.

2:o. Ledamöter i hushållningssällskap väljas till obestämdt antal, bland män, som äro kände för kunskaper i allmänhet samt insigt och erfarenhet i ett eller flera af de föremål, som tillhöra hushållningssällskaps verksamhet.

3:o. Ordförande och vice ordförande äfvensom sekreterare och skattmästare samt andre tjenstemän, om sådane anses nödige, må, genom val, af sällskapet tillsättas.

4:o. En särskild afdelning, bestående af ordföranden samt sekreteraren och skattmästaren, jemte minst fyra dertill, för ett eller flere år valde ledamöter, hvaribland vice ordföranden, uppdrages att, under namn af förvaltningsutskott, besörja sällskapets ekonomiska angelägenheter, bereda alla inkommande ärenden, innan de till afgörande af sällskapet företagas, samt verkställa alla vid dess sammankomster fattade beslut.

5:o. Hushållningssällskaps ordinarie sammankomster utsättas företrädesvis på tider, då i allt fall förväntas kan, att ett större antal ledamöter skola å samlingsorten sig inställa.

6:o. Hushållningssällskap besörjer, hvar och ett inom sin ort, att filialafdelningar blifva, härads-, kontrakts- eller socknevis, inrättade samt passande stadgar och föreskrifter dem meddelade; egande hushållningssällskap att, genom sina filialafdelningar, erhålla nödiga upplysningar om ortliga förhållanden och utföra beslutne åtgärder.

Vald ordförande i sådan afdelning är sjelfskrifven ledamot af hushållningssällskapet.

7:o. Med landtbruksakademien*) bör hushållningssällskap sätta sig i oafbruten förbindelse till ömsesidigt utbyte af upplysningar, hvarje år, inom mars månads utgång, till akademien afgifva berättelse om landtbruks- och tillhörande näringars tillstånd, jemte de förändringar, som inom dem inträffat under föregående året, samt dessutom meddela akademien underrättelser och uppsatser i ämnen, som utgöra föremål så väl för akademiens som hushållningssällskaps omtänka och verksamhet.

8:o. I öfrigt och med iakttagande af ofvannämnda grunder ega hushållningssällskap att, efter särskilda, i hvarje ort sig företeende förhållanden, sjelf uppgöra de speciella föreskrifterne för sin verksamhet och att i sådant afseende upprättade stadgar, äfvensom förslag till ändring i redan befintlige, till Kongl. Maj:ts nådiga pröfning och stadfästelse i underdånighet afgifva.»

Sedermera hade Kongl. Maj:t den 4 juni 1868 förklarad, med anledning af ifrågasatt ändring i de ofvan under punkterna 3:o och 4:o intagna bestämmelser, att någon allmän förändring deruti ej då borde ega rum, men att Kongl. Maj:t ville vid hvarje särskildt fall tillse, huruvida särskilda förhållanden inom ett eller annat hushållningssällskap kunde vid pröfning af stadgarne för detsamma påkalla någon afvikelse från de sålunda stadgade allmänna grunderna.

Vid granskning af de för rikets samtliga 26 hushållningssällskap nu gällande stadgar hade utskottet funnit, att dessa i högst ringa grad inne-

*) Genom kongl. brefvet den 13 december 1889 gäller denna punkt numera jemväl landtbruksstyrelsen.

hölle några garantier mot sådana voteringsöfverrumplingar, som motionären antyder. Endast i viss mån förekomme rörande användningen af sällskapets penningmedel, och detta i ett jmförelsevis fåtal reglementen, några positiva bestämmelser. I *Stockholms läns* hushållningssällskap skulle alltid en fond af 30,000 kronor finnas, som icke finge användas för sällskapets utgifter; i *Upsala läns* likaså en grundfond af 9,000 kronor; i *Kalmar läns norra* finge det kapital, som vid det äldre länssällskapets delning tillfallit norra sällskapet, icke användas till utgifter, med mindre sammanstående beslut derom fattats vid två på hvarandra följande ordinarie sammanträden; i *Kalmar läns södra* finge ej utan två på hvarandra följande ordinarie sammanträdens likstämmiga beslut ur kassan verkställas större utbetalningar, än som kunde bestridas med kassans inkomster för året samt det näst föregående årets kassaöfverskott, hvarjemte beslut om användande af sällskapets medel mot förvaltningsutskottets afstyrkande icke vore gällande längre än till nästa ordinarie sammanträde; i *Malmöhus läns* kunde fråga om anslag ur kassan ej bifallas utan att vara af beredningsutskottet »pröfvad»; i *Hallands läns* kunde utgifter ur kassan till belopp af 5,000 kronor och deröfver ej beslutas mot förvaltningsutskottets afstyrkan, utom i fall beslutet fattades med $\frac{2}{3}$ pluralitet, hvarjemte stadgats, att sällskapets grundfond skulle utgöra minst 140,000 kronor, som icke finge minskas eller förskingras; i *Vestmanlands läns* erfordrades $\frac{2}{3}$ röstpluralitet för beslut om utgifter af 2,000 kronor och deröfver; och i *Kopparbergs läns* hushållningssällskap vore bestämdt, att förslag om utgift ur kassan alltid först skulle pröfvas af förvaltningsutskottet. I de öfriga 18 hushållningssällskapens reglementen funnes inga som helst bestämmelser i dylikt syfte, om man ej ville räkna dit, att inom 17, delvis andra, sällskap bestämdes det minimiantal ledamöter, hvilkas närvaro erfordrades vid allmänt sammanträde för ett besluts giltighet, och varierade detta antal mellan lägst 11 (Vesterbottens län) och högst 24 (Hallands). Bestämmelser i sistnämnda hänseende saknades i reglementena för Stockholms, Upsala, Kronobergs, Norra Kalmar, Södra Kalmar, Kristianstads, Kopparbergs, Gefleborgs och Jemtlands läns hushållningssällskap.

För egen del har Andra Kammarens ifrågavarande tillfälliga utskott i ärendet anfört följande:

Då hushållningssällskapen hafva en så omfattande penningförvaltning samt utöfva en för landtbruket och dermed förbundna näringar så betydelsefull verksamhet, som fallet är, måste väl en hvar finna det föga tillfredsställande, att urkunden för deras organisation skall bestå i en så underordnad handling som en af Kongl. Maj:t till landtbruksakademien aflåten skrifvelse, hvilken först på senare åren blifvit allmänneligen känd samt ej ens finnes i Svensk Författningssamling intagen; och orimligheten deraf minskas ingalunda derigenom, att Kongl. Maj:t, efter det ändring af vissa uti skrifvelsen förekommande bestämmelser ifrågasatts, förklarar sig vilja efter pröfning i hvarje förekommande fall medgifva af förhållandena påkallade afvikelser för särskilda hushållningssällskap från sagda bestämmelser.

Granskar man innehållet af ofvanintagna skrifvelse, vill det, fränsetd åtskilliga mindre lämpliga detaljbestämmelser, förefalla föga välbetänkt, att densamma tillerkänner sällskapens tjänstemän sjelfskrifvet ledamotskap uti förvaltningsutskotten, samt än mera, att hvarje garanti saknas såväl för att de särskilda gillenas intressen blifva inom förvaltningsutskotten bevakade som ock mot den af motionären framhållna faran, att vid sällskapens sammanträden beslut kunna fattas af en tillfällig majoritet i strid mot den gängse åsigten hos det stora flertalet af sällskapets ledamöter.

Man lär väl sålunda, i likhet med motionären, med rätta kunna påyrka, att de allmängiltiga bestämmelserna för rikets hushållningssällskap skola sammanfattas uti en af Konung och Riksdag gemensamt stiftad förordning, hvilken bättre än ofvannämnda urkund ansluter sig till nutida förhållanden och åskådningssätt.

Om uti en sådan förordning bestämmelser inrymmas derom, att uti förvaltningsutskotten hvarje gille skall vara representeradt, samt att vid sällskapens sammanträden fattade beslut, afseende vissa större utgifter (exempelvis å 5,000 kronor och derutöfver) eller ock utgifter för en följd af år, icke emot förvaltningsutskotts afstyrkande blifva bindande, derest de ej förnyas vid näst påföljande sammanträde, så bör efter utskottets förmenande motionens hufvudsyfte fullständigt vinnas.

Derutöfver torde bland annat böra stadgas, att utgifterna för hvarje år måste begränsas inom ramen af sällskapens för samma år disponibla tillgångar, hvarjemte i förordningen måhända borde sammanfattas de enligt öfriga gällande föreskrifter sällskapen, dess ordförande eller tjänstemän möjligen åliggande skyldigheter gent emot staten. Deremot lär förordningen icke böra upptaga några onödiga detaljbestämmelser eller

sådana stadganden, hvarigenom sällskapens sjelfständiga verksamhet onödigt hämmas eller kringskäres.

Slutligen vill utskottet, då på ofvan angifna eller dermed likartade sätt tillräcklig garanti mot missbruk af sällskapens penningförvaltning bör kunna ernås, bestämdt motsätta sig motionärens önskan om bestämmande af en annan röstgrund än den hittills inom sällskapen gällande, alldenstund denna sant demokratiska röstgrund utgör den bästa förutsättningen för vidmagthållande af ett allmänt intresse för sällskapets angelägenheter, samt dertill kommer, att densamma är en naturlig följd af de utaf hvarje ledamot till lika belopp utgående afgifter till sällskapet.

På grund häraf får utskottet i anledning af förevarande motion hemställa, att Andra Kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t för Riksdagen framlägga förslag till allmän förordning med närmare bestämmelser för hushållningssällskapens organisation, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de här ofvan antydda grunder.»

Sedan Andra Kammaren bifallit detta utlåtande, blef jemlikt § 63 mom. 3 i riksdagsordningen nämnda beslut genom utdrag af protokollet delgifvet Första Kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott.

De skäl, hvilka sålunda anförts till stöd för yrkandet om en skrifvelse i ämnet, äro hufvudsakligen: den »underordnade» beskaffenheten af den urkund, som i första hand utgör normen för hushållningssällskapens organisation, den i nämnda urkund förekommande bestämmelsen om sekreterarens och skattmästarens sjelfskrifna ledamotskap i förvaltningsutskotten, saknaden af garantier för att gillenas intressen blifva inom förvaltningsutskotten tillbörligen beaktade, faran för öfverrumplingar vid beslutens fattande och bristen på kontroll öfver användningen af de medel, som stå till sällskapens förfogande.

Utskottet kan för sin del icke tillmäta dessa omständigheter den afgörande betydelse, som de enligt det nyss omförmälda utlåtandet skulle ega. Alla de frågor, som här beröras, falla inom gränsen för Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt. Med användandet af denna rätt har Kongl. Maj:t för hvarje särskildt hushållningssällskap fastställt stadgar, afpassade efter sällskapets önskingar och behof. Några af dessa stadgar inrymma åt sekreterare och skattmästare rätt att vara ledamöter af förvaltnings-

utskottet, andra deremot icke; det vore efter utskottets förmenande icke allenast opåkalladt utan äfven olämpligt att beröfva sällskapen den frihet att i nämnda hänseende besluta, som de allt hitintills åtnjutit. Den allmänna uppfattningen torde vara den, att hushållningssällskapen hittills verkat på ett tillfredsställande sätt, och att deras nuvarande organisation icke hindrat dem att väl fylla sina uppgifter; någon anledning till klagan deröfver, att ett eller flera gillen gynnats på de öfrigas bekostnad har, utskottet veterligen, icke försports, och lika litet kan man från de föregående årens erfarenhet hemta stöd för den åsigten, att en allmän författning skulle vara behöflig för att hindra öfverrumplingar vid voringarna eller missbruk vid användandet af sällskapens tillgångar.

Nu har emellertid i ofvannämnda utlåtande, som af Andra Kammaren godkänts, blifvit påyrkadt, »att de allmängiltiga bestämmelserna för rikets hushållningssällskap skola sammanfattas i en af Konung och Riksdag gemensamt stiftad förordning».

Då, på sätt redan blifvit anmärkt, hela detta ämne tillhör området för Konungens ekonomiska lagstiftning, torde ej under några förhållanden den föreslagna författningen kunna åvägbringas i den ordning, som § 87 i regeringsformen anvisar, och redan af detta formella skäl torde Första Kammaren finna sig förhindrad att biträda Andra Kammarens beslut. Härtill kommer, att äfven innehållet af de ifrågasatta nya bestämmelserna är i flera hänseenden egnadt att framkalla betänkligheter. Gillenas antal inom de särskilda hushållningssällskapen är mycket olika; så t. ex. egde år 1896, enligt hvad kongl. landtbruksstyrelsens sista årsberättelse angifver, Kalmar läns norra och Blekinge läns hushållningssällskap vardera 4, men Vesternorrlands 39 och Kopparbergs läns hushållningssällskap ej mindre än 43 gillen eller underafdelningar. Att under sådana förhållanden föreskrifva, att hvarje gille skall ega en representant inom förvaltningsutskottet, kan ej vara väl betänkt; ett förvaltningsutskott med så stort antal ledamöter skulle svårligen kunna fungera på ett tillfredsställande sätt.

Hvad angår förslaget, att i vissa fall hushållningssällskaps beslut, för att blifva gällande, skall efter någon tids förlopp af sällskapet bekräftas, kunde visserligen en sådan föreskrift innebära ett skydd mot förhastade beslut; men att rätt angifva gränsen mellan de frågor, som böra på nyss antydda sätt behandlas, och dem, som utan våda kunna genast afgöras, är ganska vanskligt. Under det att vid 1896 års slut ett af hushållningssällskapen egde en behållning å c:a 11,000 kronor, uppgick samtidigt be-

hållningen för ett annat hushållningssällskap till mera än 330,000 kronor. Under sådana förhållanden lär den i utlåtandet föreslagna begränsningen (utgifter på 5,000 kronor och derutöfver) knappast få anses vara så afpassad, att den lämpar sig för *alla* sällskap. Och den utredning, som i ärendet förekommit, torde ej hafva ådagalagt, att öfver hufvud taget *någon* dylik begränsning skulle vara af behovet påkallad.

Beträffande förslaget, att utgifterna för hvarje år skola »begränsas inom ramen af sällskapens för samma år disponibla tillgångar», framgår ej af utlåtandet med full klarhet, hvad med nämnda ord åsyftas. I allt falla anser utskottet olämpligt att genom allt för detaljerade lagbud binda hushållningssällskapen i deras verksamhet. Det kan med skäl befaras, att dylika lagbud komme att verka förlamande, och det lifliga intresse, hvarmed sällskapens angelägenheter hittills omfattats, torde i väsentlig grad hafva sin förklaringsgrund just i den frihet, som sällskapen alltid åtnjutit.

Hvad slutligen vidkommer det föreslagna sammanfattandet af de enligt gällande föreskrifter sällskapen, deras ordförande eller tjänstemän »möjligen åliggande skyldigheter gent emot staten», är det för utskottet obekant, hvilka skyldigheter som härmed afses.

Utskottet vill ej bestrida lämpligheten deraf, att landets alla hushållningssällskap erhålla en mera likformig organisation. Men de olikartade förhållanden, under hvilka dessa sällskap arbeta, måste i hög grad försvåra genomförandet af en dylik anordning. Det kan ock ifrågasättas, huruvida någon åtgärd i detta syfte bör vidtagas förr än hushållningssällskapen sjelfva uttalat sin önskan om nya eller förändrade lagbestämmelser, eller förhållanden eljest inträdt, som ådagalägga behovet af en dylik lagstiftning. Men några sådana förhållanden hafva utskottet veterligen icke förekommit.

Med anledning af hvad här ofvan yttrats tillåter sig utskottet hemställa,

att Första Kammaren icke måtte biträda Andra Kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 16 april 1898.

På utskottets vägnar:

F. A. BOSTRÖM.
